

PROBLEMA MOTIVELOR INVESTIGAȚIONALE PRIVIND STRUCTURA ACTIVITĂȚII EDUCAȚIONALE ÎN CONTEXTUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI UNIVERSITAR

Tatiana PUȘCA

Catedra Științe ale Educației

Motivation is one of fundamental problems of psychology, educational psychology, sciences of education, and didactics. The complexity and the multidimensions of motivation determine the spectrum of educational approaches, methods and techniques of its formation and it is the development thereof; the problem of investigation belongs to a completely different area especially in what regards psychology and didactics.

The attitude towards investigational goals, acknowledged at the level of social needs makes the investigational activity not just useful, but even attractive in a certain context. A certain mounting, if it is stable and occupies a certain place in the student's personality, offers the required strength in overcoming the difficulties, in showing patience and perseverance. If investigational activity mounting will not be consolidated by other motivational factors, it won't have material effect. For example if the student doesn't show interest towards investigational activity, but realizes that without the knowledge offered by this activity, he/she will not advance professionally and that is why he/she makes efforts to do that particular investigational activity.

Motivația constituie una dintre problemele fundamentale ale psihologiei, psihologiei pedagogice, pedagogiei, didacticii. Complexitatea și polidimensionalitatea motivației determină spectrul de abordări ale instruirii, modelelor și mijloacelor de formare și dezvoltare a ei, problema cercetării constituind un domeniu aparte, mai ales, în cadrul psihologiei și pedagogiei.

Analizând literatura de specialitate, merită menționat faptul că cercetătorii se confruntă cu unele dificultăți, cauza constând în echivocul terminologic privind utilizarea noțiunilor "motivație" și "motiv". Pentru a evidenția poziția noastră, în cele ce urmează vom aborda atât problema motivației, a motivelor, componentelor motivaționale, cât și a tipurilor de motive existente.

Toți specialiștii și practicienii susțin unanim faptul că nu putem vorbi de un singur tip de motivație pentru învățare și investigație, ci de un set complex de motive ale unei ierarhii niciodată statice, ale unui sistem motivațional deschis care provoacă, susține, intensifică sau, dimpotrivă, blochează, diminuează interesul pentru activitatea investigațională.

Motivația intrinsecă se caracterizează prin aceea că se declanșează în structura intimă a studentului, susține din interior, face ca studentul să dorească investigarea a ceea ce este dat ca sarcină de lucru, în timp ce *motivația extrinsecă*, preponderentă în situațiile de instruire bazată pe autoritate excesivă, constrângere, sisteme rigide de apreciere etc., este exterioară, nu derivă din însuși conținutul sarcinii [1, p.80].

P.M.Iacobson evidențiază alte trei tipuri diferite de motivație:

1. Motivația care poate fi numită „*negativă*”. Termenul de motivație negativă cuprinde acele impulsuri ale studenților, generate de conștientizarea unui anumit disconfort, neplăceri, ce pot apărea, dacă el nu va realiza sarcini investigaționale. Aici putem evidenția amenințările părinților, profesorilor, conștientizarea statutului său în comparație cu colegii săi.

Orice investigație necesită mult efort, timp, dar și dorință. Dacă nu există un scop anume, spre care să tinzi a-l realiza, atunci și rezultatul activității respective este nefavorabil. Numai dacă au loc restructurări motivaționale se pot obține rezultate pozitive pe plan investigațional.

2. Motivația care este determinată, la fel, de motivele ce au ca sursă activitatea extradidactică, dar care are un caracter pozitiv. Aceasta este motivația stabilită în funcție de motivația civică și morală a studenților, de perspectivele de viitor ale lor. O astfel de motivație este legată de îndatoririle pe care le simte studentul față de cei dragi, apropiați. În perioada studenției această motivație poate căpăta o nuanțare mai evidentă, considerându-se îndatorire personală.

Atitudinea față de sarcinile investigaționale, conștientizate la nivel de cerințe sociale, face ca activitatea investigațională să nu fie doar utilă, dar și atractivă într-un anumit context. O atare montare, dacă este stabilă și ocupă un loc considerabil în personalitatea studentului, oferă puterea de care are nevoie studentul în depășirea dificultăților, răbdare și perseverență. Dacă în activitatea investigațională această montare nu va fi consolidată

și de alți factori motivaționali, ea nu va avea un efect maximal. De exemplu, chiar dacă studentul nu manifestă interes față de activitatea investigațională ca atare, dar conștientizează faptul că fără cunoștințele obținute în urma activității investigaționale nu reușești să avansezi pe plan profesional și de aceea trebuie depuse eforturi în această direcție. Tot în acest context apare interesul pentru unele aspecte exterioare: note înalte, atestat, diplomă etc.

3. Motivația care are drept *sursă* însăși **activitatea de cercetare**. Însuși procesul de investigare stimulează cercetarea, colectarea anumitelor informații. La baza acestei activități stă dorința de a cunoaște lucruri noi. Perseverența intereselor investigaționale contribuie nu doar la depășirea obstacolelor, dar și la tendința de a depăși dificultățile intelectuale, a cerceta ceea ce este mai dificil [2, p.329].

Motivația de a realiza sarcini investigaționale poate fi condiționată și de anumite aspecte specifice ce țin de alegerea unei facultăți. În cele ce urmează vom analiza particularitățile motivației unei persoane de a absolvi o facultate. Cele mai importante principii sunt: dorința de a se afla în mediul tineretului studios; importanța socială a profesiei și sfera largă de aplicabilitate a acesteia; concordanța profesiei cu interesele și aptitudinile personale. Există diferențe la fete și băieți în ce privește importanța motivelor de a absolvi o facultate. Fetele pun accent pe importanța socială a profesiei, sfera largă de aplicabilitate, posibilitatea de a lucra în mari orașe și centre științifice, dorința de a participa la activitățile artistice studențești, asigurarea materială bună. Băieții mai des evidențiază că își aleg profesia în dependență de interesele și aptitudinile personale, făcând referință și la tradițiile familiale [5, p.264].

Condițiile sociale de trai influențează și ele semnificativ motivele de a se înscrie la facultate. Drept exemplu pot servi datele oferite de С.Б.Бобровицкая (1997): doar 43% din studenții primului an de studiu al facultăților pedagogice aveau o orientare profesională pentru profesiile respective. Ceilalți s-au înscris la facultate doar pentru că le plac anumite discipline sau pentru a-și ridica nivelul intelectual.

A doua grupă de studenți, majoritatea de altfel (57%), înscriindu-se la facultate nu și-au propus scopul de a obține studii pedagogice și nu aveau dorința de a lucra în domeniu. Motivele invocate de ei erau: ușurința, din punctul lor de vedere, de a fi admis, nedorința de a se înrola în armată (la băieți), posibilitatea de a comunica cu semenii, necesitatea timpului pentru autodeterminare, prestigiul oferit de diploma de studii superioare (anume diploma și nu studiile). Ultima demonstrează devalorizarea studiilor universitare. Valoare devin nu studiile, cunoștințele, ci documentul.

Afirmația precum că motivația constituie unul dintre factorii esențiali în realizarea activității investigaționale este demonstrată pe larg și de V.G.Loentiev, L.B. Bojovici, I.Drăgan, I.Negură, A.K.Marcova, P.M.Iacobson, V.Iu.Iacuin și a. Constituind condiția de bază a reușitei academice, motivația de a cerceta este evocată tot mai mult în documentele despre reformele sistemului de instruire, astfel, devenind astăzi o adevărată provocare pentru orice profesor.

Un bun cunoscător al fenomenului, V.Loentiev, afirmă că motivația de cercetare asemenea altor forme de motivație este sistemică, direcționată, durabilă și dinamică [3, p.149]. Conform cercetărilor sociopsihologice, ea depinde de unii factori ca: particularitățile individuale ale studentului (Iacuin, 1994), nivelul de dezvoltare psihologică a colectivului, condițiile mediului etc. (A.Marcova).

A.Marcova afirmă că motivația de învățare are mai multe aspecte dinamice și interdependente: idealuri personale și sociale, sensul și motivele învățării, sfera emoțională și interesele personalității. „De aceea, menționează în continuare autoarea, studierea motivației de a investiga a unei persoane implică corectarea datelor în următoarele sfere:

- sfera cognitivă (nivelul de instruire, capacitatea de a învăța și de a face investigații);
- sfera motivațională (tendința și motivele de a investiga);
- sfera emoțională și volitivă (scopurile și trăirile pe parcursul investigațiilor).

Rezultatele cercetării acestor date trebuie să răspundă la următoarele întrebări:

- 1) Care este atitudinea persoanei față de procesul investigațional?
- 2) Ce factori o îndeamnă spre cercetare?
- 3) Care este nivelul abilității de investigare a persoanei?” [4, p.192].

Rezumând cele relatate mai sus despre motivația de a investiga, putem afirma că aceasta este concepută ca formațiune psihologică ce include în sine toate mobilurile, toate cauzele psihologice care declanșează, stimulează și conferă sens actelor de învățare [apud 5, p.301].

Doar înglobând toate acestea, putem vorbi despre specificul de manifestare a motivației de a investiga la o anumită persoană.

La baza oricărui tip de motivație (profesională, cognitivă, pragmatică, socială sau prestigiului personal) specifică studenților stă atitudinea acestora față de anumite discipline. Aceasta este condiționată de următoarele:

- importanța acordată disciplinei pentru pregătirea profesională;
- interesul pentru un anumit domeniu de cunoaștere și pentru disciplina respectivă ca parte componentă a ei;
- calitatea predării;
- nivelul de dificultate în înțelegerea acestei discipline raportat la posibilitățile personale;
- relațiile interpersonale cu profesorul la disciplina respectivă.

Toți acești motivatori pot fi în diferite relații unul față de altul (interacțiune sau concurență) și pot avea niveluri diferite de influență asupra învățării de aceea o reprezentare completă asupra motivației de a investiga și de a învăța putem obține doar cunoscând importanța componentelor enumerate mai sus de către fiecare student în parte. Cu cât această activitate va fi înfleunțată de mai multe componente, cu atât nivelul motivației va fi mai mare.

Studierea motivației de cercetare presupune ca obiectiv primar determinarea nivelului ei real existent și a perspectivelor de dezvoltare ulterioară. L.Bojovici menționează faptul că în studiarea motivației unei persoane e important a focaliza atenția nu asupra particularităților motivaționale depistate, ci asupra zonei lor proximă de dezvoltare. În acest caz, rezultatele cercetării vor servi la formarea și dezvoltarea sistemului motivațional al personalității [5, p.259]. Autorul menționează în continuare că un studiu de valoare asupra motivației de investigare poate fi obținut doar prin observarea nemijlocită a formării ei.

În sens particular, formarea motivației de a investiga presupune asigurarea anumitelor condiții pentru apariția mobilurilor interioare (motivelor, scopurilor, intereselor) privind investigarea și conștientizarea lor de către subiect în scopul realizării unei investigații eficiente. Altfel-spus, a forma motivația de a investiga la o persoană nu înseamnă a-i oferi motive și scopuri de-a gata, ci înseamnă a-i crea acestei persoane oportunități și condiții speciale în care ea însăși să și le dezvolte.

Studierea motivației de a investiga scoate în evidență diferite niveluri de implicare a studentului în procesul de investigație. Fiecare nivel presupune o anumită atitudine a studentului față de procesul de investigare, care se proiectează în indici de reușită, conștiinciozitate și stabilitate a intereselor studentului etc. Este firesc că fiecare nivel presupune diferite motive și scopuri de a cerceta care reflectă capacitățile și aspirațiile studentului.

În acest context, A.Marcova menționează că atitudinea studenților față de o disciplină este condiționată în special de următoarele:

- importanța disciplinei date pentru pregătirea lor profesională;
- interesul față de domeniu și față de discipline ca părți componente ale lui;
- stilul de predare a profesorului;
- gradul de dificultate al investigației;
- relațiile cu profesorul [4, p.162].

I. Stefanovik, A.Marcova, B.Leaudis etc. consideră că, din perspectiva psihosocială, eficiența unei investigații la student crește atunci când există un mediu sociocognitiv stimulator și atunci când profesorul poate crea o atmosferă sociocognitivă echilibrată. Consonanța socioafectivă la rândul său se datorează prezenței la cadrul didactic a unor dimensiuni psihice precum: cunoașterea de sine și pe altul, aptitudinea de interrelaționare, oferirea de șanse egale fiecăruia de a se valorifica pozitiv [1, p.214].

Un cadru didactic universitar eficient, după P.Golu și N.Mitrofan, se deosebește prin erudiție, cunoștințe solide de specialitate, prin capacitate empatică, comunicabilitate didactică, prin priceperea de a relaționa cu studentul și grupul de studenți, inteligență și tact în adoptarea deciziilor etc. (Golu, 1985; Mitrofan, 1988). Aptitudinile și atitudinea cadrului didactic lasă amprenta asupra atmosferei din grup, în sens stimulator sau drenator, sensibilizând fiecare membru al grupului și grupul deopotrivă. Formulând anumite sarcini și cerințe față de studenți, profesorul trebuie să țină seama de nivelul dezvoltării lor psihice, vizând „zona proximă de dezvoltare” a lor. De altfel, P.Golu menționează că dezvoltarea înseamnă tocmai reducerea decalajului, restabilirea echilibrului printr-un proces de perfecționare a caracteristicilor psihice ale personalității în funcție de noile cerințe.

Formarea și menținerea interesului față de investigații, cultivarea atitudinii pozitive față de ea și favorizarea dezvoltării pasiunii pentru dobândirea cunoștințelor, drept scopuri fundamentale ale pedagogiei, constituie aspirația permanentă a pedagogilor de a forma și a menține motivația pozitivă față de instruire. Acestui obiectiv

îi sunt subordonate toate acțiunile de promovare a interesului față de procesul de cercetare. Rezultatele acestor acțiuni ar trebui să se fructifice în modificări constructive în personalitatea celui supus instruirii, aceasta constituind niște impulsuri în creșterea sau dezvoltarea personalității.

Referințe:

1. Neacșu I. Metode și tehnici de învățare eficientă. - București: Editura militară, 1990.
2. Педагогика. Большая современная энциклопедия / Сост. Е.С. Рамацевич. - Минск: Современное слово, 2005.
3. Леонтьев В. Психологические механизмы мотиваций учебной деятельности. - Новосибирск, 1992.
4. Маркова А. Формирование мотивации учения. - Москва, 1990.
5. Ильин Е. Мотивация и мотивы. - Санкт-Петербург: Издательство «Питер», 2000.

Prezentat la 07.05.2007